

Відгук
на дисертацію Белі Володимира Валерійовича «Традиція і
модернізація китайського соціуму в умовах глобальних
трансформацій», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія
та філософія історії.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Белі В.В. «Традиція і модернізація китайського соціуму в умовах глобальних трансформацій» не викликає сумніву, як зважаючи на потребу нелінійного осмислення новітнього досвіду розгортання феноменів «модернізація» та «глобальні трансформації» у сучасному світі, так і беручи до уваги значущість модернізаційних та глобалізаційних здобутків Китаю та країн конфуціанського цивілізаційного ареалу зокрема. Тим більш, що особливої уваги заслуговує акцентована дисертантом проблема опису китайського соціального проекту як специфічної моделі, відмінної як від західних соціально-філософських моделей (первинної) модернізації, так і інших унікальних модернізаційних трансформацій в окремих культурно-цивілізаційних типах суспільств.

Поставлена в дисертації Белі В.В. мета і завдання в цілому знайшли своє вирішення, представлений на захист текст містить в собі цілісне, концептуально завершене, самостійне та оригінальне дослідження актуальних проблем досвіду модернізації китайського соціуму в умовах глобалізації як особливої моделі соціальних перетворень в країнах конфуціанського цивілізаційного ареалу. Основним результатом дослідження є конкретизація понятійних визначень феноменів «традиція» і «модернізація» і виокремлення та

обґрунтування нових стратегій концептуалізації традиції в процесах модернізації китайського соціуму.

До наукових здобутків автора слід віднести обрану ним стратегію аналізу «східного»/китайського варіанту модернізації як «принципово гетерогенного явища» (с. 7), самоопис якого супроводжується утворенням автономного ідіоматичного поля як «невідчужуваних, імплікованих в структурах та практиках життєвого світу визначеностях, що гарантують цілісність генетичного коду національного буття» (с. 9), і дозволяє, на наш погляд, віднайти релевантне концептуально-методологічне проблемне поле дослідження.

Відповідно до обраної стратегії дисертант послідовно впроваджує настанову щодо відкритого поліконтекстуального прочитання ідіоматично диференційованих соціально-філософських дискурсів (самоописів), що умовно в роботі відсилають до «західної» та «незахідної» азійської моделей модернізації.

Зазначений підхід реалізується, по-перше, через критичне введення низки доповнювальних понятійних утворень, серед яких виокремлено концепти «первинна і вторинна модернізація», «модернізація навздогін», «дивергентна модернізація», «множинні модерні», «іновація», «цивілізаційний вибір», «трансформація», а також так званих «часткових понять», таких, «як «квазі-спорідненість» націй (Е. Шилз, К. Гірц, Дж. Фішман, У. Конор, Д. Горовіц, П. Брас), «абсолютний релятивізм» спільнот (П. Бурдьє), «гібридизація» культури (Н. Г. Канкліні, Е. Саїд), складність «глобального поля» (Р. Робертсон), «нетоталізована тотальність» (Ф. Джеймісон) глобального як «необхідної Утопії» (У. Бек) (розділ 1). І хоча у зазначеному переліку цей феномен нової поняттєвості явно належить до ідіоматичного поля «західної» (постмодерної) дискурсії, він водночас позначає процедуру проріджування (поняттєвої) щільності західного дискурсу, – цілком у

дусі М. Фуко, на методологеми якого в тому числі посиляється дисертант (підрозділ 1.2).

По-друге, автор пропонує аналіз концептуально-методологічних змін в китайській соціальній філософії і філософії історії в 1990–2000-х рр., що представлені принципом «індуктивного історизму» (Цзянь Боцзань), програмою «заснування «нової форми знання», яка полягає у концептуальному виявленні нескінченних можливостей розвитку (Чжан Фа, Чжан Іву, Ван Ічуань)», проектами «націоналізації соціології» і «розумінні традиції як «світу можливостей» (Гань Ян)», концепціями «позакатегоріального осмислення розвитку Китаю» (Ван Хуей, Цуй Чжюань), «спонтанності розвитку» (Цзін Ван), «прагматичної свідомості» і «реформ без теорії» (Чжу Чжичан)» (див. підрозділ 2.3).

Заслуговує на увагу послідовне впровадження орієнтації на «посткласичні альтернативи лінійній моделі» традиції – модернізації – глобалізації – соціального розвитку тощо, при цьому дисертант виявляє спектр можливостей виходу за межі виключно західних посткласичних «альтернатив», окреслених у підрозділі 1.2. Висвітлені ним філософські підстави відмови від концепту традиції як результату «синтетичної діяльності суб'єкта» на користь анонімності і множинності дискурсивних формацій та заміни лінеарності герменевтичного поняття мови на різнорідність поняття дискурсу, якому притаманний феномен «розсіяння» (М. Фуко)», далі використовуються у критичному аналізі «розсіяння» новітнього китайського дискурсу модернізації-традиції.

Науково плідною у рецензованій роботі є спроба відтворення філософської думки Китаю Новітньої доби як орієнтованої на оприявлення компліментарних стратегій соціального аналізу, залучення низки доповнювальних понятійних утворень, перспективне розширення дискурсивного діапазону репрезентації наявних соціальних практик модернізації; так і на критичний аналіз функціональних механізмів

самоопису власне сучасного китайського суспільства з використанням ідіоматичної бази неоконфуціанства. Так у підрозділі 2.3 зазначається, що критика інтелектуального феномена універсалізації унікального західноєвропейського досвіду соціального розвитку в китайському марксизмі (Лі Шу, Фань Веньлань) приводить до вимог «націоналізації» марксизму (Цзянь Боцзань), зокрема до відродження соціальних практик неоконфуціанства (Чень Тяньхуа) у формі «перенесення етосу великої сім'ї» в економіку (Дж. Нідем), «компромісу з певними феодальними елементами» (Ай Сиці), «конфуціанізації» / «китаїзації» марксизму (Го Можо), у формі концепцій «конфуціанського капіталізму» (Ван Хуей) і «соціалізму з китайською специфікою» (Ден Сяопін), в межах яких розробляються поняття «економічного локалізму», «нового колективізму», «пан-фаміліалізму», політичної «доктрини про гармонійний розвиток»».

Слід позитивно оцінити евристичний потенціал міждисциплінарного синологічного контенту роботи Белі В.В., представлений його авторськими коментарями до автентичних праць китайських дослідників (широкий перелік яких представлений у бібліографії) та тієї самої низки доповнювальних понятійних утворень, що відрізняють соціально-філософський дискурс Китаю 1980–2000-і рр.

Слід відзначити продуктивність обраної автором стратегічної лінії дослідження, що забезпечує його цілісність та логічну завершеність. Крім того зазначимо, що в ролі структурного вектору ідіоматично поліконтекстуалізованого соціального-філософського дискурсу модернізації автор залишає «традиційну» для західного дискурсу опозицію «модернізація – традиція». Продовж всієї роботи він методично відслідковує трансформації і розсіяння, які зазнає ця базова опозиція в «інших» дискурсивних контекстах («китайському» (розділ 2) та «українському» (розділ 3)), перетворюючись, як наслідок, на фактор

мультиплікації та трансгресії умовно «первинного» дискурсу модернізації.

У такому контексті звернення Белі В.В. до «дискурсу модернізації українського соціуму» постає не просто як черговий варіант ретельної реконструкції певного соціально-історичного феномена та його теоретичних репрезентацій, що підпадає під усталену лінійну класифікацію «модернізації навздогін» (та дискурсу модернізації навздогін), але позначає значущість викриття епістемологічного потенціалу «часткових», «вторинних», «не-магістральних» соціальних проектів та їх самоописів (див. розділ 3 «Багатовимірність модернізаційних процесів сучасності і проблеми розвитку українського соціуму»).

Звернення автора до феномена традиції як мультивекторного дієвця «не-західних» моделей модернізації та глобалізації в свою чергу дозволяє йому показати логіку трансформаційних процесів як гру домінант, зміну преференцій у розгортанні базової опозиції «модернізація – традиція».

Окреслена методологічна настанова, на наш погляд, уможливила реалізацію автором поставлених завдань та створила підґрунтя наукової новизни одержаних результатів дослідження.

Разом з тим, текст дисертації – як будь-який оригінальний дослідницький проект – містить певні тези, які викликають зауваження та потребують додаткових роз'яснень.

1. Визначений дисертантом у підрозділі Вступу «Методи дослідження» перелік та градація методологічних «надбань» (надбання соціально-філософських досліджень фахівців «київської філософської школи» в галузі практичної філософії, комунікативної філософії, теорії дискурсу, філософії політики та ін.), «регулятивних методологічних ідей» (ідея

комплементарності та різнорідності дискурсів про традицію і модернізацію (в тому числі й контрдискурсів)), «методів» (структурний метод; герменевтичний метод; метод реконструкції) (див. с. 7) створює враження неупорядкованої множини. Тим більш, що деякі з методологічних позицій, принаймні на перший погляд, створюють методологічні альтернативи. Наприклад, протиставлення структурного методу та методу (історичної) реконструкції – одне з титульних питань соціальної антропології. В тексті самої дисертації як альтернативи представлені герменевтичні та дискурсивні процедури аналізу (див. підрозділ 1.2).

2. При аналізі автором поетапності модернізації китайського суспільства та визначення її основних фаз: на рівні окремих елементів соціальної системи (технологічних, економічних, політичних, культурних), на рівні структурної трансформації соціальної системи в цілому (від традиційної аграрної імперії – до модерної національної держави, від контрмодернізаційної держави – до постмодернізаційного руху «сяхай», «зануритись у практику»), у площині визначення соціального ідеалу (систематичний і всебічний проект соціалістичного гармонійного суспільства), залишається не експлікованим методологічний принцип визначення третьої фази.
3. На наш погляд, у підрозділі 3.3. «Проблема соціальної різнорідності в дискурсі модернізації українського соціуму», по-перше, потребує уточнення поняття «соціальної різнорідності в дискурсі»; по-друге, дається взнаки побіжність аналізу дискусивного поля сучасного українського філософського дискурсу на користь реконструкції класичних

концепцій модернізації М. Грушевського, В. Винниченка, М. Драгоманова, В. Старосольський тощо.

Проте висловлені зауваження не мають принципового концептуального характеру. Дисертація Белі В.В. «Традиція і модернізація китайського соціуму в умовах глобальних трансформацій», подана на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії є цілісним, концептуально завершеним, самостійним та оригінальним науково значущим дослідженням. Опубліковані у фахових виданнях праці достатньо повно презентують зміст і основні положення дисертації. В авторефераті знайшли відображення всі основні наукові результати дисертаційної роботи.

Отримані результати і висновки в роботі Белі В.В. можуть слугувати методологічною базою для досліджень соціально-філософського спрямування, використовуватись у педагогічній діяльності (підготовці навчальних курсів з філософії, соціології, політології, культурології, історії), а окремі теоретичні положення дисертації можуть використовуватися в процесі розробки моделей і стратегій модернізації українського суспільства.

Основні положення та висновки дисертації відображено в наукових публікаціях загальним обсягом 7,14 др. арк., у тому числі у 8 статтях, опублікованих у фахових виданнях, одній статті у закордонному фаховому виданні, 3 тезах доповідей у збірках матеріалів наукових конференцій.

Таким чином, зважаючи на теоретичну і практичну значущість дисертаційного дослідження Белі В.В., евристичний потенціал запропонованої дослідницької стратегії, особистий внесок автора, а також відповідність дисертаційного дослідження вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого

наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, робота Белі Володимира Валерійовича «Традиція і модернізація китайського соціуму в умовах глобальних трансформацій» заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент

Доктор філософських наук

Журнал Верховної Ради України «Віче»,

Завідувач відділу з питань висвітлення

соціально-економічної політики,

соціологічних досліджень

та правового забезпечення

І.Г. Кудря